

بررسی فلورستیک، رویشگاهی و اتنوبوتانی دمنوشهای پودری

محمد آزادبخت^۱، مسعود آزادبخت^۲، پریسا عباسی^۳

^۱ گروه فارماکوگنوزی، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران

^۲ گروه باغبانی، موسسه آموزش عالی سنا، ساری

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته باغبانی گرایش گیاهان دارویی موسسه آموزش عالی سنا، ساری

چکیده

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی-توصیفی-تحلیلی با هدف بررسی فلورستیک، رویشگاهی و اتنوبوتانی دمنوشهای پودری می باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر شامل کلیه ساکنین و عده ای از کارشناسان و عطاری های شهرهای حوزه ساری می باشد با توجه به جامعه نامحدود تعداد ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شده اند. نمونه گیری گلوله برفی بوده است و ابزار اندازه گیری در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته بوده است روایی سوالات پرسشنامه تأیید به دست آمده و تایید شد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی که شامل میانگین، انحراف استاندارد، واریانس و انحراف معیار و آمار استنباطی آزمون تی مستقل و تی وابسته استفاده شده است. نتایج نشان داد در مناطق روستایی می توان شاهد استفاده بیشتری از دمنوش ها نسبت به محیط شهر بود. همچنین میانگین ها نیز بیانگر مصرف بیشتر در شهرها می باشند. در بومیان حوزه ساری در سنین بالاتر استفاده های بیشتری از گیاهان دارویی دارند. در زندگی روزمره بومیان حوزه ساری استفاده از نوشیدنی های با منشأ گیاهی بالا بوده و جایگاه ویژه ای دارد. میزان مصرف افراد بومیان حوزه ساری از دم نوش ها و نوشیدنی گیاهی متنوع می باشد و میزان مصرف دمنوشهای گیاهی در زنها و خانواده های پردرآمد تحصیل کرده و افرادی با بیماری خاص بیشتر از سایر افراد میباشد. براساس مطالعات اتنوبوتانی انجام شده بیشترین گیاهانی که در دمنوشها مورد استفاده قرار گرفت، گیاهان گاوزبان، بابونه، اسطوخودوس، زنجبیل، دارچین و... بودند. طی مطالعات فلورستیک انجام شده ۲۲۰ گونه گیاهی متعلق به چندین خانواده جمع آوری شد که از این تعداد،؟؟ گونه در دمنوش های گیاهی مورد استفاده قرار می گرفتند.

واژه های کلیدی: فلورستیک، رویشگاهی، اتنوبوتانی، دمنوش، نوشیدنی.

مقدمه

از هزاران سال پیش بشر از مواد طبیعی به عنوان یکی از منابع مهم برای درمان بیماریها استفاده میکرد. گیاهان همیشه نقش بسیار مهمی را در درمان و سلامت جوامع بشری ایفا کردند. اطلاعات مربوط به استفاده از گیاهان دارویی در طول سالیان متمادی از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است و انتقال این اطلاعات از افراد مسن به جوان ممکن است آنها را دستخوش تغییرات شدیدی کند. بنابراین برای جلوگیری از این مساله ثبت دانسته های این افراد ضروری است (لو و همکاران، ۲۰۰۲).

متأسفانه ظهور طب نوین در غرب و گسترش آن در همه نقاط عالم سبب شده است تا دانش و مهارت استفاده از طب سنتی و گیاهان دارویی تحت الشعاع آموزه های جدید قرار گرفته و به کلی از برنامه آموزش پزشکی حذف شود. اما رویکرد دوباره بشر به این روش درمانی باعث شده است امروزه بیشتر از ۸۰ درصد تحقیقات در مراکز تحقیقات دارویی دنیا معطوف به استفاده از مواد گیاهی شود. در کشورهای اروپایی و صنعتی کار شناسایی و تولید گیاهان دارویی همه گیر شده است، اما در ایران متأسفانه در این زمینه اقدام جدی صورت نگرفته است (فلاحتگریش، ۱۳۸۳).

با وجود محبوبیت اکثر درمانهای گیاهی، اطلاعات مربوط به اثربخشی آنها غالباً اندک بوده یا موجود نمی باشد، از این رو مطالعه جهت شناسایی گیاهان دارویی مورد استفاده عموم مردم در جهت درمان بیماریها صورت گرفته است. با توجه به سابقه و تاریخ تولید و بهره برداری از گیاهان دارویی در ایران تاکنون مطالعه ای در مورد مصرف نوع گیاهان دارویی توسط عموم مردم صورت نگرفته است. این تحقیق با بهره گیری از دانش بومی و طب سنتی ایران و جمع آوری اطلاعات از عطاریها و افراد آگاه در مورد نوع گیاهان دارویی مورد استفاده عمومی آنها به بررسی و شناسایی و ثبت گیاهان دارویی شهرستان ساری واقع در استان مازندران اقدام می نماید. با توجه به نقش اساسی فلور هر منطقه که در حقیقت نتیجه واکنش های جامعه زیستی در برابر شرایط محیطی کنونی و همچنین در ارتباط مستقیم با تکامل گیاهان در دوران گذشته بوده و با توجه به نقش شناسایی گیاهان در علوم زیستی و در شناخت توان طبیعی محیط و بهره گیری معقول تر از محیط زیست و بهسازی آن، شناسایی علمی گیاهان چه از نظر پژوهشی و چه از نظر کاربردی اهمیت بنیادی و کلیدی پیدا کرده است (اکبرزاده، ۱۳۸۰).

گیاه درمانی دانشی کهنسال است که ریشه در اعماق تاریخ دارد و همواره یکی از پایه های اساسی مکاتب رایج در تمدنهای باستانی مصر، هند، آشور، بابل، چین، یونان، ایران و نیز طب اسلامی بوده است. (ولن، ۲۰۰۲)

اولین نوشته ها در زمینه گیاهان دارویی به حدود ۵۰۰۰ سال پیش و به زمان سومری ها باز میگردد، بنابراین قرنهایست که مردم از گیاهان برای سلامت و بهبود خویش استفاده میکنند. در طی تاریخ گیاهان به عنوان غذا یا دارو جهت درمان یا پیشگیری از بیماریها استفاده شده است (صدیقی، ۱۳۸۳). نگاهی به گذشته نشان میدهد که داروهای گیاهی که مهمترین قسمت طب سنتی را تشکیل میدهند، پیشینه ای برابر عمر بشر دارند (زیایی، ۱۳۸۷). گیاهان دارویی به گیاهانی گفته می شود که تمام آن یا اجزایی از آن به صورت تازه، خشک شده یا فراوری شده جهت تشخیص، درمان، پیشگیری، کمک به اعمال فیزیولوژیکی و حفظ بهداشت بدن انسان بکار می رود و یا گیاهان دارویی به گیاهانی گفته می شوند که دارای ماده ی موثره ی مشخصی باشند که در درمان بیماریها پیشگیری از بروز آن مورد استفاده قرار گیرد (امید بیگی، ۱۳۸۴).

ایران دارای یکی از غنی ترین فلورهای دنیا میباشد. با توجه به اینکه درصد قابل توجهی از گونه های گیاهی ایران را گیاهان دارویی تشکیل میدهند، بنابراین از این نظر از توانایی و قابلیت بالایی برخوردار میباشد. طب سنتی ایران، تاریخی بیش از ۳۰۰۰ سال دارد و قبل از طب مدون در بین مردم مرسوم بوده و با باور و عقاید مردم عجین شده است (ناصری، ۱۳۸۳).

گیاهان دارویی منبع طبیعی و ضروری هستند که یکی از منابع ذخیره ای محصولات جدید و ترکیبات فعال برای داروی پیشرفته را تشکیل میدهند. امروزه داروهای فراوری شده از گیاهان دارویی به عنوان نوآوری های زیستی در عرصه پزشکی جایگزینی عوارض جانبی کمتر داروهای گیاهی نسبت به داروهای شیمیایی است (هاشم لوئیان، عظیمی، ۱۳۸۷).

از دیرباز مردمانی که در دامنه دشتها و کوهپایه ها و کوه ها زندگی میکردند، با خواص و اثرات درمانی گیاهان رویشگاههای طبیعی آشنا بوده و دواهای درد های جسمانی خود را در گونه های گیاهی میافتند. بیماران که از داروهای شیمیایی مورد تجویز پزشکی جدید مایوس میشوند به افراد مطلع طب گیاهی مراجعه کرده و مداوای خود را از نسخ گیاهی آنان میجویند. بنا بر عقیده کارشناسان گیاهی این گیاهان در مداوای انواع امراض عفونی، داخلی، پوست، ریوی، کلیوی، عصبی و... کاربرد دارد (فلاحنگریش، ۱۳۸۱).

جنگلها و مراتع شمال ایران (جنگلهای هیرکانییا خزری) میراثی به جا مانده از دوره سوم زمین شناسی است (شاهسواری، ۱۳۷۶)، تاثیر ژئومورفولوژیک منحصر به فرد این جنگلها در ایجاد اقلیم این ناحیه، خاک، حیات وحش جانوری و گیاهی قابل انکار نیست. در میان عناصر جنگلی در شمال ایران، قسمتهای کم ارتفاع و پست جنگلی در جنوب دریای خزر از ارزش بالایی برخوردار است، زیرا انسان با حذف عناصر طبیعی، جوامع گیاهی آنرا به کلی تغییر داده است و بسیاری از بخش های آنرا نابود کرده و یا در معرض نابودی گذاشته است، امروزه مطالعات فلورستیک اساس و پایه مطالعات بعدی اکولوژیک و پوشش گیاهی در هر منطقه است که اطلاعات در مورد آن به ویژه از دیدگاه فلورستیک و جامعه شناسی محدودتر است. منطقه مورد مطالعه در زیر حوزه هیرکانی قرار گرفته و از غنای فلورستیک بالایی برخوردار است. همچنین با توجه به وجود تعداد بسیار زیادی روستا شهرستان ساری (بیش از ۵۰ روستا) و جمعیت بالای روستایی زیاد، شاهد ادغام زندگی سنتی و مدرن در این منطقه هستیم.

درمان با گیاهان دارویی از دیرباز در این منطقه رواج داشته است و همچنین با بررسی های میدانی ابتدایی مشخص گردید تنوع بالایی از نوشیدنی های گیاهی بومی در این منطقه توسط افراد محلی مورد استفاده قرار می گیرد که برخی از این نوشیدنی ها حاصل شده از یک گونه گیاهی و برخی از ترکیب چند گیاه به دست می آیند. این نوشیدنی ها شامل دمنوش ها و نوشیدنی های سرد متنوع هستند، لذا به نظر می رسد انجام یک بررسی جامع اتنوبوتانیکی بین مردم محلی و عطاری های منطقه به منظور هموار شدن مسیر جهت بهره برداری ها و مطالعات آتی در زمینه نوشیدنی های گیاهی بومی و حتی استفاده درمانی صحیح از آنها لازم و ضروری باشد.

اهداف تحقیق

۱. بررسی فلورستیک، رویشگاهی و اتنوبوتانی دمنوش ها و نوشیدنی های یافت شده در منطقه ی شهرستان ساری واقع در استان مازندران با استفاده های محلی و بومی (اتنوبوتانی) می باشد.

۱. بررسی خاصیت درمانی دارویی گیاهان و نوشیدنی های مورد مطالعه

۲. تعیین میزان و نحوه ی مصرف گیاهان دارویی و دمنوش ها توسط ساکنین منطقه

۳. بررسی و شناسایی رابطه میان میزان مصرف دمنوش با جنسیت افراد

گیاهان دارویی در ایران

در ایران که یکی از هفت کشور آسیایی است که بیشترین گیاهان دارویی را دارد این گرایش وجود داشته است و در سه دهه گذشته شاهد روند رو به رشد مردم در زمینه استفاده از این داروهای گیاهی و احیای طب سنتی هستیم. براساس آمار موجود در کشورمان نیز بیش از ۱۳۰ نوع داروی گیاهی وجود دارد. امروزه تخمین زده می شود که ۷۵ هزار گیاه دارویی در سراسر جهان وجود داشته باشد و تاکنون ۵۰۰۰ داروی گیاهی توسط صنایع دارویی جهان ساخته و به بازار عرضه می شود. این بخش از منابع طبیعی قدمتی همپای بشر دارند و یکی از مهمترین منابع تامین غذایی و دارویی بشر در طول نسل ها بوده اند (صمصام، ۱۳۸۴).

طبق برآوردها در حال حاضر ۷۵۰ هزار گیاه گلدار یا دانه دار در زمین یافت می شود و تاکنون ۳۰۰ هزار گیاه در جهان شناسایی شده اند. قاره آمریکا با دارا بودن ۱۳۸ هزار گونه گیاهی از جمله منابع غنی گیاهان در جهان است و این در حالی است که قاره آسیا دارای ۱۲۳ هزار گونه گیاهی است. در بین کشورهای آسیایی بیشترین تعداد و تنوع گونه ها متعلق به کشورهای چین، اندونزی، هند، برمه، تایلند، مالزی و ایران است. در حال حاضر استفاده از گیاهان دارویی در موارد مختلف همچون طب کنونی، طب سنتی، بهتر بگوییم طب مزاجی یا طب اخلاقی کاربرد دارند (صمصام، ۱۳۸۴).

اقتصاد گیاهان دارویی

اسانس ها و دیگر گیاهان دارویی زمینه ای بسیار مناسب برای صادرات دارند و در ارتقاء ارزش افزوده حاصله از کشت گیاهان دارویی دارای اهمیت به سزایی می باشند. اسانس ها از جمله مواد لازم در صنایع دارویی، غذایی و آرایشی و بهداشتی هستند و بر اساس یک توافق جهانی و به دلیل زیست محیطی و بهداشتی مصرف اسانس ها و رنگهای شیمیایی ابتدا در تهیه مواد غذایی و بعد تولید مواد آرایشی به تدریج کاهش یافته تا پایان سال ۲۰۰۴ میلادی متوقف خواهد شد و به جای آنها اسانس ها و رنگهای طبیعی بکار گرفته می شود. کشورهای مصرف کننده مانند ایران دارای گیاهانی هستند که اسانس ها بر بنیاد آنها شکل می گیرد و با توجه به قابلیت های گسترده سرزمین گونه های گیاهی، می توان علاوه بر جلوگیری از خروج مبالغ زیادی ارز از کشور در زمره صادرکنندگان اسانس قرار گرفت.

با توجه به رویکرد کشورهای جهان به داروهای گیاهی و فرآورده های طبیعی در سالهای آینده مصرف گیاهان دارویی در صنعت افزایش می یابد. آنچه در حال حاضر باعث رکود مصرف گردیده عدم فعالیت بخشهای تحقیقات صنعتی در زمینه پژوهش و ساخت محصولات گیاهی جدید بوده است. با اینکه هر ساله بیش از ۹۰۰۰ نوع فرآورده گیاهی در کشورهای اروپایی و آمریکا فرموله و به بازار عرضه می شود کشور ما مانند ۵۰ سال گذشته بیشتر در زمینه تولید عرقیات گیاهی و طی دهه گذشته در تولید حدود ۱۷۰ نوع داروی گیاهی سرمایه گذاری نموده که تنها در بازار داخلی به فروش رسیده است. در همین مدت به مدد فن آوری اطلاعات مانند اینترنت و ماهواره به طور مداوم برای محصولات خارجی تبلیغ، بازاریابی و فضای مناسب فروش ایجاد شده و عجیب تر اینکه یکی از مصرف کنندگان عمده این محصولات (یعنی فرآورده های گیاهان دارویی کشورهای خارجی) ایران است. در طراحی و فرآیند تولید فرآورده های وارداتی به خصوص دارویی آنها و OTC ها مواد مؤثر گیاهان دارویی نقش مهمی داشته است. این طرح مطالعاتی در پی معرفی فرصت های خالی برای تجارت و صادرات گیاهان دارویی ایران و محصولات جانبی آن است.

در حال حاضر یک سوم داروهای مورد استفاده بشر را داروهای با منشأ گیاهی تشکیل می دهد و این میزان بی تردید رو به افزایش است. نگاهی گذرا به آمار ثبت شده این موضوع را بیشتر روشن خواهد نمود. بر اساس آمار سال ۱۹۹۴ فروش جهانی داروهای گیاهی بالغ بر ۱۲/۴ میلیارد دلار بوده است. در این رابطه اروپا با حجم فروش ۶/۵ میلیارد دلار مقام اول را دارا بوده و

آسیای شرقی با ۲/۳ میلیارد دلار، ژاپن با ۱/۲ میلیارد دلار و آمریکای شمالی با ۱/۵ میلیارد دلار در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در میان کشورهای اروپایی آلمان با میزان ۲/۵ میلیارد دلار بیشترین سهم را داشته و پس از آلمان فرانسه با حجم ۱/۶ میلیارد دلار و ایتالیا با حجم ۶۰۰ میلیون دلار قرار دارند (گرون والد و بوتل، ۱۹۹۶؛ هاسنا، ۱۹۹۷).

در ژاپن بین سالهای ۱۹۷۴ - ۱۹۸۹ فروش داروهای گیاهی ۱۵ برابر افزایش داشته است. این در حالی است که فروش بقیه محصولات دارویی ۳ برابر افزایش داشته است (زانگ، ۱۹۹۶). در سال ۱۹۹۰ در حدود ۷۰۰۰۰۰ تن مواد گیاهی توسط پزشکان چینی و به صورت نسخه‌های سنتی مورد مصرف بیماران قرار گرفته است. در حدود چهار درصد داروهای موجود در داروخانه‌های چین را داروهای گیاهی تشکیل می‌دهد و طی ۵ سال گذشته فروش داروهای سنتی در چین ۱۱۳ درصد افزایش داشته است. در چین هر ساله ۴۶۰۰۰۰ تن مواد گیاهی، مورد نیاز کارخانه‌های تولید کننده داروهای گیاهی می‌باشد (هاسنا، ۱۹۹۷).

در آمریکا سالانه در حدود ۱۲۵ میلیون نسخه نوشته شده حاوی داروهای گیاهی است که از گیاهان تهیه می‌شوند. از هر سه نفر شهروند آمریکایی بالغ یک نفر از داروهای گیاهی استفاده می‌کند و سالانه ۵۴ دلار جهت درمان بیماری‌هایی مانند سرماخوردگی، سوختگی، سردرد، آلرژی و بیخوابی پرداخت می‌نمایند (هاسنا، ۱۹۹۷؛ جانسن، ۱۹۹۷).

دم نوشهای گیاهی

دم‌نوش نوعی نوشیدنی است که در آن جزیی از گل، برگ، ساقه، ریشه، دانه، پوست میوه‌ها اجزای دیگر گیاهان دارویی که قابل حل در آب است، بصورت خشک یا تازه مورد استفاده قرار می‌گیرد. دم کردن یا گرفتن عصاره به وسیله آب متداول‌ترین و قدیمی‌ترین روش به کار بردن داروهای گیاهی است. روش تهیه به این صورت است که ابتدا روی گیاه که به طرز صحیحی خرد شده آب جوش می‌ریزند، سپس آن را به مدت ۳ الی ۵ دقیقه در یک ظرف در بسته شیشه اییا چینی می‌گذارند و گاهی آن را هم می‌زنند و سپس مایع را از کاغذ صافی الک با شبکه ریز عبور می‌دهند.

در ایران در سال‌های اخیر دم‌نوش‌های گیاهی و میوه ای مورد استقبال و مصرف برخی خانوار ها قرار گرفته است. این استقبال دلایل مختلفی دارد. برخی برای نفع درمانی از این دم‌نوش‌ها استفاده می‌کنند. تعدادی برای تنوع بخشیدن به نوشیدنی روزانه، آن را مصرف می‌کنند و بعضی هم به خاطر اینکه دم‌نوش را یک نوشیدنی شیک می‌دانند، برای پذیرایی از آن استفاده می‌کنند.

روش تحقیق

روش تحقیق، روش توصیفی - پیمایشی است. جامعه تحقیق حاضر استان مازندران می‌باشد. مازندران از استانهای کهن ایران است که مطالعات باستان شناسی در غارهای کمر بند و هوتو در بهشهر، زیست انسانی را در این استان در حدود ۹۵۰۰ پیش از میلاد تخمین می‌زند. مازندران کنونی بخشی از سرزمین گسترده تری است که در متون تاریخ از آن با نام "فراشوراکر" و "پتیسخوارگر" یاد کرده اند. محققان، مازندران و گیلان را به سبب همجواری و نیز به سبب اوضاع طبیعی و جغرافیایی مشابه، عموماً با هم نام می‌برند و همه مناطقی که در جنوب دریای مازندران و میان آذربایجان و خراسان قرار دارند را یک ناحیه می‌دانند. از این حدود در زمان هخامنشیان در کتیبه بیستون نام "پتیشواریش" ضبط شده است. طبری‌ها و مردم تیره‌های ساکن این ناحیه همواره به عنوان بهترین تیر اندازان، کمان داران، فلاخن اندازان، شمشیرزنان و زوبین اندازان در جنگ‌های شاهان هخامنشی با دولت‌های دیگر معرفی می‌شوند. "استرابن" جغرافی نویسیونانی؛ این محدوده را به صورت "پرخواترس" نام می‌برد.

جامعه آماری این تحقیق را افراد ساکنین و عده ای از کارشناسان و عطاریهای شهرهای شرق استان مازندران در نظر گرفته شده و از میان بومیان نیز چون تعداد آنها نا محدود می باشد، از کسانی که در منطقه ی در نظر گرفته شده مصرف این گیاهان دارویی را تجربه کرده اند و حاضر به مصاحبه ی فردی شده اند. بدین ترتیب از تعداد ۱۰۰ نفر که تابحال تجربه ی مصرف را داشته اند انتخاب شده و مصاحبه صورت گرفت. ابزار گرد آوری اطلاعات پرسشنامه بود است. جهت تجزیه و تحلیل آماری از نرم افزار SPSS و آزمون های آماری استفاده شده است.

یافته ها

جدول ۱: استفاده از بررسی جایگاه نوشیدنی های با منشا گیاهی در زندگی روزمره بومیان حوزه ساری

شاخص	N	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	بحرانی t	df	معناداری
میزان استفاده	تعداد نمونه	Mean	S.D	82.840	9701	99	Sig. .000

با توجه به نتایج جدول فوق، چون مقدار تی محاسبه شده در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 0/05$) با درجه آزادی $df=99$ از مقدار تی جدول بحرانی $t_{0/197}$ بزرگتر است. همچنین سطح معناداری به دست آمده کوچک تر از $0/05$ به دست آمده است، بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تایید می شود. نتیجه گرفته می شود در زندگی روزمره بومیان حوزه ساری استفاده از نوشیدنی های با منشا گیاهی بالا بوده و جایگاه ویژه ای دارد.

جدول ۲: تحلیل آماری مربوط به بررسی میزان استفاده از دمنوش گیاهی به تفکیک سن بالا و پایین

سن	N	میانگین	انحراف استاندارد	آماره t	بحرانی t	df	معناداری
پایین	تعداد نمونه	Mean	S.D	2.907	1.97	48	Sig. .000
بالا	100	1.9583	.85938				
	100	2.3500	.15000				

با توجه به نتایج جدول فوق، چون مقدار تی محاسبه شده در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 0/05$) با درجه آزادی $df=48$ از مقدار تی جدول بحرانی $t_{0/197}$ بزرگتر است. همچنین سطح معناداری به دست آمده کوچک تر از $0/05$ به دست آمده

است، بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تایید می شود. نتیجه گرفته می شود در بومیان ساری تا گلوگاه در سنین بالاتر استفاده های بیشتری از گیاهان دارویی دارند.

جدول ۳: تحلیل آماری مربوط به بررسی میزان استفاده از دمنوش گیاهی به تفکیک محل سکونت

معناداری Sig.	df درجه آزادی	بحرانی t	آماره t	انحراف استاندارد S.D	میانگین Mean	N تعداد نمونه	سن
.002	98	1.97	2.295	.85938	1.9583	100	شهر
				.15000	2.3500	100	روستا

با توجه به نتایج جدول فوق، چون مقدار تی محاسبه شده در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\alpha = 0.05$) با درجه آزادی $df=99$ از مقدار تی جدول بحرانی $t_{0.05/99}$ بزرگتر است. همچنین سطح معناداری به دست آمده کوچک تر از ۰.۰۵ به دست آمده است، بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه پژوهش تایید می شود. در نتیجه میتوان گفت در مناطق روستایی می توان شاهد استفاده بیشتری از دمنوش ها نسبت به محیط شهر بود. همچنین میانگین ها نیز بیانگر مصرف بیشتر در شهرها می باشند.

نتایج بررسی فلورستیک

گیاهان با مکانیسم های مختلفی خود را با شرایط محیطی سازگار می کنند. تروفیت ها با مکانیسم گریز از خشکی خود را قادر می سازند که در دوره خشکی در خواب باشند و یا اینکه چرخه زندگی خود را در شرایط مناسب از نظر رطوبت تکمیل کنند.

از آنجایی که چرای دام باعث تخریب پوشش گیاهی، کاهش تنوع زیستی و غالب شدن گیاهان یکساله و خاردار و بالشتکی می شود، از این رو تیره **Asteraceae** توانسته غالب گردد. تیره **Fabaceae** به دلیل این که بعضی از گونه های این تیره برای دام خوش خوراک نیستند توانسته است، گسترش یابد.

خاستگاه گونه ها با استفاده از مطالعات دقیق جغرافیایی گیاهی و ژئوبوتانیکی تعیین می گردد و تنها استفاده از مطالعات مربوط به پراکنش جغرافیایی گیاهان نمی تواند معرف خاستگاه آنها باشد.

خاستگاه گونه های بی را که در یک ناحیه رویشی پراکنش دارند، می توان با اطمینان زیادی همان ناحیه انتشار در نظر گرفت، اما در مورد گونه های دو یا چند ناحیه ای انتشار وسیع تر در یک ناحیه رویشی نمی تواند بیانگر خاستگاه آن ها باشد. پراکنش جغرافیایی گونه ها نشان می دهد که ۱۲۰ گونه با بیشترین فراوانی مربوط به ناحیه ایران - تورانی است.

با توجه به این که مقدار اندمیسیم در مناطق کوهستانی بالا ست (Zohary, 1973)، دلیل کاهش درصد گونه های انحصاری منطقه را به ۱۱ گونه می توان این گونه عنوان کرد که چرای بیش از حد دام استمرار گون هزایی را متوقف نموده، امکان گسترش گونه های مقاوم و دارای پراکنش وسیع را افزایش می دهد.

بحث و نتیجه گیری

دم‌نوش نوعی نوشیدنی است که در آن جزئی از گل، برگ، ساقه، ریشه، دانه، پوست میوه یا اجزای دیگر گیاهان دارویی که قابل حل در آب است، بصورت خشک یا تازه مورد استفاده قرار می‌گیرد. دم کردن یا گرفتن عصاره به وسیله آب متداول‌ترین و قدیمی‌ترین روش به کار بردن داروهای گیاهی است. روش تهیه به این صورت است که ابتدا روی گیاه که به طرز صحیحی خرد شده آب جوش می‌ریزند، سپس آن را به مدت ۳-۵ دقیقه در یک ظرف در بسته شیشه‌ای یا چینی می‌گذارند و گاهی آن را هم می‌زنند و سپس مایع را از کاغذ صافی یا الک با شبکه ریز عبور می‌دهند.

در ایران در سال‌های اخیر دم‌نوش‌های گیاهی و میوه‌ای مورد استقبال و مصرف برخی خانوارها قرار گرفته است. این استقبال دلایل مختلفی دارد. برخی برای نفع درمانی از این دم‌نوش‌ها استفاده می‌کنند. تعدادی برای تنوع بخشیدن به نوشیدنی روزانه، آن را مصرف می‌کنند و بعضی هم به خاطر اینکه دم‌نوش را یک نوشیدنی شیک می‌دانند، برای پذیرایی از آن استفاده می‌کنند. تاریخچه دم‌نوش را نمی‌توان از تاریخچه گیاهان دارویی جدا کرد. اگرچه گیاهان دارویی منشاء طبیعی دارند و در مقایسه با داروهای شیمیایی عوارض کم‌تری ایجاد می‌کنند، اما مصرف بی‌رویه یا غیرعلمی برخی از این گیاهان می‌تواند موجب عوارض ناخواسته و حتی مسمومیت‌های شدید گردد؛ بنابراین مصرف دم‌نوش‌ها نیز همانند داروهای شیمیایی باید با آگاهی و پس از اطلاع از سازوکار عمل آن‌ها باشد. برای نمونه مصرف گل گاوزبان ایرانی به تنهایی در افرادی که فشار خون بالا دارند، می‌تواند به شدت مخاطره‌انگیز باشد. مادران باردار یا شیرده تنها پس از مشاوره با پزشک، مجاز به مصرف دم‌نوش‌ها هستند. در دم‌نوش‌های ترکیبی معمولاً چند گیاه جهت یک رسیدن یک منظور و هدف با هم ترکیب می‌شوند، برای مثال گروهی از دم‌نوش‌های ترکیبی انرژی‌زا هستند و بعضی دیگر کم‌کننده فشارخون و گروهی دیگر آرام‌بخش هستند که برخلاف انرژی‌زاها که ضربان قلب و انرژی را افزایش می‌دهند، به آرامش و تنش‌زدایی از بدن کمک می‌کنند.

منابع

۱. ایران منش، م.، نجفی، ش.، یوسفی، مهدی. ۱۳۸۹. اتنوبوتانی ۶۸-۶۱: منطقه سیستان. مجله داروهای گیاهی.
۲. امید بیگی (۱۳۸۴) رهیافت‌های تولید و فراوری گیاهان دارویی، انتشارات فکر روز.
۳. باقری، ا. ۱۳۸۴. بررسی رویکرد زنان شهر اصفهان در استفاده از ۸۱-۹۳ طب گیاهی. فصلنامه گیاهان دارویی.
۴. آناکروگر، جادوی سبز، موسسه فرهنگی، پژوهشی، آبان ۱۳۸۹.
۵. آذر، ع. ۱۳۸۵. آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد دوم، چاپ دهم، انتشارات سمت، تهران.
۶. امیدی، ا.، خاتم‌ساز، م.، ذوالفقاری، ب.، (۱۳۹۱). اتنوبوتانی؛ رویدادی مبتنی بر بازنویسی علمی روایت‌های مردمی، مجله طب سنتی اسلام و ایران، ۳(۱): ۶۲-۵۱.
۷. ایران منش، م.، (۱۳۸۹). مطالعه سیستماتیک و اتنوبوتانی برخی از گیاهان دارویی مهم در منطقه سیستان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور واحد نجف آباد، ۸۰ صفحه.
۸. اکبری نیا، م.، ح.، زارع، س. م.، حسینی، ح.، اجتهادی، (۱۳۸۳)، بررسی فلور، ساختار رویشی و کورولوژی عناصر گیاهی اجتماعات توس در سنگده ساری. پژوهش و سازندگی شماره ۸۴-۹۶: ۶۴.
۹. اهوازی، م.، مظفریان، و.، نژاد ستاری، ط.، مجاب، ف.، چرخچیان، م.، خلیقی سیگارودی، ف.، اجنی، ی.، (۱۳۸۶). کاربرد دارویی سنتی گیاهان بومی منطقه الموت قزوین (تیره‌های Rosaceae و Lamiaceae)، فصلنامه گیاهان دارویی، ۴(۴): ۷۴-۸۴.
۱۰. حیدری، ع.، زالی، ح.، حیدری، ق.، (۱۳۹۳). گیاه مردم‌نگاری منطقه ییلاقی نمارستان، شهرستان آمل (استان مازندران)، مجله طب سنتی اسلام و ایران، ۵(۴): ۳۴۰-۳۳۰.

۳۲. نیک نفس ملک‌شاه، م. (۱۳۹۲). بررسی ویژگی‌های فلورویستیک، رویشگاهی و اتنوبوتانی ارتفاعات کوهستانی فیلبند بابل، مازندران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، ۴۰ صفحه.
۳۳. مقالهی مرکز تحقیقات فارماکولوژیک گیاهان دارویی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، بایگانی‌شده از نسخه اصلی در ۹ آبان ۱۳۹۳، بازبینی‌شده در ۹ آبان ۱۳۹۳.
۳۴. انوری، ب؛ عمادی، ا؛ اعتمادزاده، ح؛ جمالی، س. ش؛ محسن‌پور، ا؛ سیار کوردی، م. ع؛ طالبی شلیمکی، ع. ر؛ ماهفروزی، ع؛ معصومی، ا؛ کاردگر، ع؛ یوسفی، ف. ۱۳۹۳. ساری، کهن شهر مازندران، نشر چشمه.

34. Arabbi PR, Genovese MI and Lajolo FM. Flavonoids in vegetable foods commonly consumed in Brazil and estimated ingestion by the Brazilian population. *J. Agric. Food Chem.* 2004; 52: 1124-1131.
35. Borachov, A and Woodson, W.R. 1989. Physiology and biochemistry of flower petal senescence, *Hort rev* 11: 15-43
36. Bartoli, C. G. Guiamet and Montaidi, S. 1996 Ethylene production and response to exogenous ethylene insenescing petals of (chry somthemum morifolium) plants science, 124: 15-21.
37. Halevy, A. H and Mayak. 1981. Senescence and post harvest physiology of cut flowers. Part 1. *Hort. Rev* 3: 1-59.
38. Knekt P, Kumpulainen J, Jarvinen R, Rissanen H, Heliövaara M, Reunanen A, Hakulinen T and Aromaa A. Flavonoid intake and risk of chronic diseases. *Am. J. Clin. Nutr.* 2002; 76: 560-5
39. Hii CS and Howell SL. Effects of flavonoids on insulin secretion and 45Ca^{2+} handling in rat islets of Langerhans. *J. Endocrinol.* 1985; 107: 1 - 8.
40. Sakai I, Izumi SI, Murano T, Okuwaki S, Makino T and Suzuki T. Presence of aldose reductase inhibitors in tea leaves. *Jpn. J. Pharmacol.* 2001; 85: 322 - 326. 43. Craig WJ. Health-promoting properties of common herbs. *Am. J*
41. Bokhtear Uddin, S., Ratna, R.S., and Omar Faruque, M., (2013). Ethnobotanical study on medicinal plants of rakhaing indigenous community of cox's bazar district of bangladesh, *Journal of pharmacognosy and phytochemistry*, 2(4):164-174.
42. Giday, M., (2001). An ethnobotanical study of medicinal plants used by the zay people in ethiopia, *CBM:s skriftserie*, 3:81-99.
43. DeFronzo RA. Pathogenesis of type 2 diabetes: metabolic and molecular implications for identifying diabetes genes. *Diabetes Review* 1997; 5: 177 –269.
44. Hughs T, Gwynne J and Switzer B. Effects of caloric restriction and weight loss on glycemic control, insulin release and resistance and atherosclerotic risk in obese patients with type II diabetes mellitus. *Am. J. Med.* 1984; 77: 7-17. 3. Meigs JB. Epidemiology of the metabolic syndrome. *Am. J. Manag. Care.* 2002; (Suppl.11): S283-92; quiz S293-6.
45. Sheela CG and Augusti KT. Antidiabetic effects of S-allyl cysteine sulphoxide isolated from garlic (*Allium sativum* L.). *Indian J. Exp. Biol.* 1992; 30: 523-526.
46. Sharma KK, Gupta RK, Gupta S and Samuel KC. Antihyperglycemic effect of onion: effect on fasting blood sugar and induced hyperglycemia in man. *Ind. J. Med. Res.* 1977; 6